

Σύγκριση/Comparaison/Comparison

Αρ. 34 (2025)

Ψηφιακές Λογοτεχνικές Σπουδές

Το ερευνητικό πρόγραμμα «Η δεξίωση του κινηματογράφου στην Ελλάδα του πρώτου μισού του 20ού αιώνα (1895-1949): η πορεία του κινηματογράφου από μέσο καταγραφής σε αφηγηματική τέχνη στο πλαίσιο της πρόσληψης του μοντερνισμού»

Ευριπίδης Γαραντούδης, Νάντια Φραγκούλη

Copyright © 2026, Ευριπίδης Γαραντούδης, Νάντια Φραγκούλη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γαραντούδης Ε., & Φραγκούλη Ν. (2026). Το ερευνητικό πρόγραμμα «Η δεξίωση του κινηματογράφου στην Ελλάδα του πρώτου μισού του 20ού αιώνα (1895-1949): η πορεία του κινηματογράφου από μέσο καταγραφής σε αφηγηματική τέχνη στο πλαίσιο της πρόσληψης του μοντερνισμού». *Σύγκριση/Comparaison/Comparison*, (34), 318-321. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/syggkrisi/article/view/45423>

**Το ερευνητικό πρόγραμμα
«Η δεξίωση του κινηματογράφου στην Ελλάδα του πρώτου μισού
του 20ού αιώνα (1895-1949): η πορεία του κινηματογράφου
από μέσο καταγραφής σε αφηγηματική τέχνη
στο πλαίσιο της πρόσληψης του μοντερνισμού»**

Το ερευνητικό πρόγραμμα «Η δεξίωση του κινηματογράφου στην Ελλάδα του πρώτου μισού του 20ού αιώνα (1895-1949): η πορεία του κινηματογράφου από μέσο καταγραφής σε αφηγηματική τέχνη στο πλαίσιο της πρόσληψης του μοντερνισμού» εντάσσεται στα χρηματοδοτούμενα από το ΕΛΙΔΕΚ προγράμματα (3η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων για την Ενίσχυση Μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών, Θεματική Α7: Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Τέχνες). Οι εργασίες του προγράμματος ξεκίνησαν στις 2 Ιουλίου 2025 και η συνολική διάρκειά του θα είναι 35 μήνες, μέχρι την 1η Ιουνίου 2028. Η ομάδα εργασίας του προγράμματος είναι δεκαμελής και αποτελείται από τους/τις: Ευριπίδης Γαραντούδης, καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας του ΕΚΠΑ, επιστημονικός υπεύθυνος· Γιάννης Λεοντάρης, καθηγητής Σκηνοθεσίας Θεάτρου και Κινηματογράφου στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, επιστημονικός συνυπεύθυνος· Νάντια Φραγκούλη, διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, μεταδιδακτορική ερευνήτρια, συντονίστρια της ερευνητικής ομάδας· Παναγιώτης Δενδραμής, διδάκτωρ Κινηματογραφικών Σπουδών, μεταδιδακτορικός ερευνητής· Μαρία Διαμαντοπούλου, διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας· Δήμητρα Ραζάκη, διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας· Μάρκος Ηλιάδης-Μπλανογιάννης, υποψήφιος διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας· Στυλιανή Παπακωνσταντίνου, υποψήφια διδάκτωρ Ανθρωπιστικών Σπουδών και κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στις Κινηματογραφικές Σπουδές· Αδαμαντία Μαυρογιάννη, πληροφορικός, τεχνική σύμβουλος· Ιουλία Μέρκηγκα, διδάκτωρ στις Κινηματογραφικές και Πολιτισμικές Σπουδές του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του ΕΚΠΑ, μεταδιδακτορική ερευνήτρια, συνεργάτις της Ταινιοθήκης της Ελλάδος. Στην παραπάνω κύρια ομάδα προστίθεται πενταμελής ομάδα επιστημόνων που έχουν συμβουλευτική και μη αμειβόμενη σχέση με το πρόγραμμα: Θανάσης Αγάθος, καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας του ΕΚΠΑ· Λητώ Ιωακειμίδου, επίκουρη καθηγήτρια Συγκριτικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας του ΕΚΠΑ· Πέγκυ Καρπούζου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Θεωρίας της Λογοτεχνίας στο Τμήμα Φιλολογίας του ΕΚΠΑ· Χρήστος Μπιντούδης, αναπληρωτής καθηγητής Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης Sapienza, και Χριστίνα Ντουνιά, ομότιμη καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας του ΕΚΠΑ. Το πρόγραμμα υλοποιείται με έδρα το Εργαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ ([https://enephil.phil.uoa.gr/](https://enepphil.phil.uoa.gr/)) και σε συνεργασία με την Ταινιοθήκη της Ελλάδος. Η ιστοσελίδα του προγράμματος είναι ήδη προσβάσιμη για κάθε ενδιαφερόμενο/η: <https://dexiosiofcinema.edu.gr/>.

Το πρόγραμμα αποσκοπεί κυρίως στη δημιουργία μιας σχολιασμένης βιβλιογραφικής καταγραφής, με τη μορφή ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων. Στην καταγραφή θα αποδελτιωθεί και θα σχολιαστεί το αθησαύριστο, στο μεγαλύτερο μέρος του, υλικό των πρωτότυπων και μεταφρασμένων κειμένων για τον κινηματογράφο τα οποία δημοσιεύτηκαν στον ελληνόγλωσσο τύπο της περιόδου από

την εμφάνιση του κινηματογράφου μέχρι το τέλος του Εμφυλίου. Έχει καταρτιστεί ένας μεγάλος κατάλογος προς αποδελτίωση περιοδικών, τόσο κινηματογραφικών όσο και λογοτεχνικών ή γενικότερα πνευματικών. Επίσης αποδελτιώνονται βασικές εφημερίδες της περιόδου.¹ Το υλικό που συγκεντρώνεται και σχολιάζεται στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων θα συμπληρώσει την ιστορία της δεξιάς του κινηματογράφου στην Ελλάδα και θα συμβάλει στην τεκμηρίωση και συγγραφή μελετών με θέμα τον διαμεσικό διάλογο της ελληνικής λογοτεχνίας με τον κινηματογράφο, αλλά και θα φωτίσει με γόνιμο τρόπο ευρύτερα ζητήματα που αφορούν τα μείζονα ιδεολογικά και αισθητικά διακυβεύματα της περιόδου τα οποία σχετίζονται άμεσα με την ελληνική πρόσληψη του μοντερνισμού. Παράλληλα, η διακαλλιτεχνική και αισθητική ζύμωση που αποτυπώνεται στα συγκεκριμένα κείμενα πρόκειται να αναδείξει μια κρίσιμη, αλλά ελάχιστα μέχρι στιγμής μελετημένη, πλευρά της εξέλιξης των μορφών της νεοελληνικής λογοτεχνίας στη διάρκεια 20ού αιώνα. Η ερευνητική ομάδα, στελεχωμένη με διεπιστημονικό προσανατολισμό και με γνώμονα τη συνάφεια της ειδικότητας των ερευνητών με το αντικείμενο της έρευνας, βασισμένη στη συνεργασία ομάδας φιλόλογων νεοελληνιστών και επιστημόνων ενταγμένων στο πεδίο των κινηματογραφικών σπουδών, με τη συνδρομή συγκριτολόγων και θεωρητικών της λογοτεχνίας, διασφαλίζει την ποιοτική και σε βάθος αποδελτίωση και μελέτη του υλικού. Η έρευνα θα συνεισφέρει σημαντικά στους τομείς των κινηματογραφικών σπουδών, της μελέτης της λογοτεχνίας και της πολιτισμικής κίνησης στην Ελλάδα του πρώτου μισού του 20ού αιώνα.

Μέχρι στιγμής, στους πρώτους επτά μήνες υλοποίησης του προγράμματος, έχουν αποδελτιωθεί τα παρακάτω περιοδικά: *Αθηναϊκός Αστήρ* (1896-1897), *Εικονογραφημένη* (1904-1936), *Νέα Ζωή* (1904-1927), *Ελληνική Επιθεώρησης* (1907-1926), *Καλλιτεχνική Επιθεώρησης* (1909-1910), *Ανθρωπότης* (1919-1923), *Μακεδονικά Γράμματα* (1921-1924), *Διανόηση* (1925), *Μπουκέτο* (1925-1938), *Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη* (1926-1929), *Αλεξανδρινή Τέχνη* (1926-1931), *Αναγέννηση* (1926-1928), *Νέα Επιθεώρηση* (1928-1934), *Πρωτοπορία* (1929-1931), *Μακεδονικές Ημέρες* (1932-1939), *Εικοστός Αιώνας* (1933-1934), *Νεοελληνικά Γράμματα* (1935-1941).

Η έως τώρα μελέτη των κινηματογραφικών περιοδικών *Κινηματογραφική Βιβλιοθήκη* (1924-1926) και *Κινηματογραφικός Αστήρ* (1924-[1949])² ανέδειξε την ανάγκη μιας διαβαθμισμένης λογικής καταχώρισης του πληροφοριακού υλικού από τα προσανατολισμένα ειδικά στον κινηματογράφο έντυπα, καθώς διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των κειμένων στα συγκεκριμένα περιοδικά, ειδικά τα πρώτα χρόνια, αφορά τη δημοσίευση ανυπόγραφων καταχωρίσεων σχετικών με τη διανομή των κινηματογραφικών ταινιών στις ελληνικές αίθουσες. Με δεδομένο, λοιπόν, τον προσανατολισμό της έρευνάς μας προς την πρόσληψη του κινηματογράφου από τις ελληνικούς πνευματικούς κύκλους σε διάλογο με την πρόσληψη των αισθητικών αρχών του μοντερνισμού, προκρίναμε την επιλεκτική καταχώριση του υλικού των κινηματογραφικών περιοδικών στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων, με κριτήρια ποιοτικά· επομένως καταχωρίζονται όλα τα ενυπόγραφα άρθρα, καθώς και όλα τα κείμενα που αποτυπώνουν μια άποψη για το νέο ψυχαγωγικό μέσο, περιγράφοντας ή και σχολιάζοντας την εξέλιξη του ως/σε

¹ Συγκεκριμένα έχουν επιλεγεί προς αποδελτίωση οι παρακάτω εφημερίδες: *Το Άστυ* (1895-1907), *Ριζοσπάστης* (1917-1936), *Έθνος* (1914-1941), *Η Καθημερινή* (1919-[1949]).

² Το έτος 1949 τοποθετείται σε ορθογώνιες αγκύλες προκειμένου να δηλωθεί η συνέχιση της έκδοσης του εντύπου πέρα από το χρονικό όριο της εν λόγω έρευνας.

τέχνη(ς). Η διαβάθμιση αυτή κρίθηκε απαραίτητη για τη διασφάλιση της προόδου της αποδελτίωσης σε εύλογο χρονικό διάστημα, και, κυριότερα, για την αποτύπωση στο καταχωρισμένο στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων υλικό των κειμένων για τη στοχοθεσία της έρευνάς μας πληροφοριών και ερωτημάτων. Η ίδια λογική διέπει την καταχώριση του υλικού από τα λογοτεχνικά περιοδικά, τα περιοδικά ποικίλης ύλης και τις εφημερίδες από το 1920 και εξής, οπότε θεωρούμε ότι η παρουσία του κινηματογράφου στην Ελλάδα, έχοντας πλέον διανύσει σχεδόν μια εικοσιπενταετία, δεν έχει πια το στοιχείο του καινοφανούς, και μπορεί να αρχίσει να αποτιμάται πληρέστερα ως κοινωνικό φαινόμενο αλλά και ως νεαρή αφηγηματική τέχνη.

Για τις ανάγκες της έρευνας αξιοποιήθηκαν ήδη υπάρχουσες συλλογές ψηφιοποιημένου υλικού, οι οποίες παρέχουν δυνατότητες πρόσβασης και αναζήτησης στο σύνολο του κειμένου των ψηφιοποιημένων εντύπων. Πρωτίστως η ερευνητική ομάδα εργάζεται με την Ψηφιακή Συλλογή Εφημερίδων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος και με τις Ψηφιακές Συλλογές της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, καθώς και με το υλικό ακαδημαϊκών ψηφιακών αποθετηρίων, όπως είναι η «Κοσμόπολις» (<https://kosmopolis.library.upatras.gr/>) και η «Πλειάς» (<https://pleias.library.upatras.gr/>) του Πανεπιστημίου Πατρών και η «Λήκυθος» (<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/>) του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ταυτόχρονα με την έρευνα στα περιοδικά, στο πλαίσιο του σχεδιασμού της ψηφιακής βάσης δεδομένων, ξεκίνησε μια δειγματοληπτική έρευνα στο υλικό των εφημερίδων. Συγκεκριμένα, έχουν αποδελτιωθεί η εφημερίδα *Το Άστυ* για το διάστημα από 28/12/1895³ έως 31/12/1896, καθώς και η εφημερίδα *Ριζοσπάστης* από την επανέναρξη της κυκλοφορίας της τον Ιούλιο του 1917 με διευθυντή πλέον τον Γιάννη Πετσόπουλο, έως και τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Επιπλέον, κρίθηκε σκόπιμο να καταχωρισθεί στη βάση δεδομένων το σύνολο των αναφορών στον κινηματογράφο που εντοπίζονται μέσω της αναζήτησης στην Ψηφιακή Συλλογή Εφημερίδων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος για το διάστημα από το 1895 έως και το 1920, ως ενδεικτικό της πρώιμης πρόσληψης του κινηματογράφου στην Ελλάδα.⁴

Το παρόν πρόγραμμα έρχεται να λειτουργήσει ως συνέχιση και συμπλήρωση του προγράμματος «Η παρουσία του κινηματογράφου στα ελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά των μεταπολεμικών και μεταπολιτευτικών χρόνων (1949-2009)» (στο πλαίσιο «Υποστήριξη ερευνητών με έμφαση στους νέους ερευνητές – κύκλος Β'», ΕΣΠΑ 2014-2020). Τα μέλη της ερευνητικής ομάδας ήταν ο Ευριπίδης Γαραντούδης, ως επιστημονικός υπεύθυνος, και οι Νάντια Φραγκούλη και Δήμητρα Ραζάκη, τότε υποψήφιες διδάκτορες νεοελληνικής φιλολογίας. Η διάρκεια του προγράμματος ήταν από τις 25 Φεβρουαρίου 2020 έως τις 24 Δεκεμβρίου 2021. Η ηλεκτρονική βάση δεδομένων του προγράμματος αριθμεί περίπου 1700 εγγραφές πρωτότυπων και μεταφρασμένων κειμένων που προέρχονται από τα περιοδικά *Νέα Εστία*, *Επιθεώρηση Τέχνης*, *Διαγώνιος*, *Κριτική*, *Τραμ / Το Τραμ*, *Ο Πολίτης*, *Διαβάζω*, *Το Δέντρο*, *Η Λέξη*, *Οδός Πανός*, *Χάρτης*, *Πλανόδιον* (κατά τη χρονική τάξη της έκδοσής τους) και διατίθεται στο διαδίκτυο μέσω της ιστοσελίδας του Εργαστηρίου Νεοελληνικής Φιλολογίας του ΕΚΠΑ (<https://enephil.phil.uoa.gr/>: <http://138.68.86.112/>). Για την επιλογή των προς αποδελτίωση περιοδικών

³ Με αφετηρία την ιστορική προβολή των αδελφών Lumière στο Grand Café στο Παρίσι στις 28 Δεκεμβρίου 1895.

⁴ Για το διάστημα 1895-1920 στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Εφημερίδων και Περιοδικού Τύπου περιλαμβάνονται οι εφημερίδες *Ακρόπολις*, *Εμπρός*, *Μακεδονία*, *Ριζοσπάστης* και *Σκριπ*.

ελήφθησαν υπόψη η μακροβιότητα και το κύρος του κάθε εντύπου, όπως επίσης το ιδεολογικό και αισθητικό του στίγμα, με στόχο την κάλυψη ενός ευρέος φάσματος απόψεων. Αναλυτικές πληροφορίες για τα αποτελέσματα της έρευνας, με ποσοτικούς δείκτες, αλλά και ερμηνευτικές εκτιμήσεις που αφορούν τα αποδελτιωθέντα κείμενα παρέχονται στη μελέτη που εκπόνησε η τριμελής ερευνητική ομάδα: «Η παρουσία του κινηματογράφου στα ελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά των μεταπολεμικών και μεταπολιτευτικών χρόνων (1949-2009). Παρουσίαση του ομώνυμου ερευνητικού προγράμματος» (*Σύγκριση*, τχ. 30, 2021, σ. 104-142. Ηλεκτρονική δημοσίευση: <https://ejournals.e-publishing.ekt.gr/index.php/syngkrisi/article/view/27583>. Ημερομηνία ανάρτησης: 30 Οκτωβρίου 2021).

Την έρευνα στο πρωτογενές υλικό πλαισιώνει και καθοδηγεί η μελέτη μονογραφιών και επιστημονικών άρθρων σε σχέση με την εξέλιξη και πρόσληψη του κινηματογράφου κατά τα πρώτα χρόνια της εμφάνισής του στις χώρες της Δύσης, αλλά και στην Ελλάδα. Στόχος της ερευνητικής ομάδας είναι η σε βάθος αξιοποίηση της υπάρχουσας ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, ώστε ήδη κατά το στάδιο της πρωτογενούς έρευνας να συντελείται η σε βάθος επεξεργασία του υλικού που συγκεντρώνεται. Για τον λόγο αυτό η ερευνητική ομάδα συζητά σε τακτικές συναντήσεις τα ευρήματα της έρευνας, ενώ πρόκειται μέσα στους επόμενους μήνες να διοργανωθούν σχετικές διαλέξεις με ομιλητές μέλη της ομάδας και προσκεκλημένους ομιλητές. Επιπλέον, στις αρχές του τρίτου έτους του προγράμματος σχεδιάζεται η οργάνωση μιας διημερίδας με θέμα την πρόσληψη του κινηματογράφου στις αρχές του 20ού αιώνα. Τέλος, στο πλαίσιο της συνεργασίας της ερευνητικής ομάδας με την Ταινιοθήκη της Ελλάδος έχει προβλεφθεί μια σειρά προβολών αποκατεστημένων ελληνικών ταινιών από τις αρχές του αιώνα, οι οποίες πρόκειται να πλαισιωθούν με σύντομες ομιλίες παρουσίασης του σχετικού υλικού το οποίο θα έχει προκύψει από την πρωτογενή έρευνα. Οι δράσεις της ερευνητικής ομάδας θα ανακοινώνονται στην ιστοσελίδα του προγράμματος, καθώς και στην κεντρική σελίδα του Εργαστηρίου Νεοελληνικής Φιλολογίας.